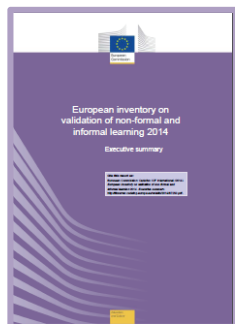

Evropský inventář pro validaci výsledků neformálního a informálního učení 2014

V květnu 2013 Evropská komise (DG Vzdělávání a kultura) pověřila ICF (Inner City Fund) International, aby vytvořil Evropský inventář pro validaci výsledků neformálního a informálního učení 2014 (dále jen Inventář). Inventář je klíčový evropský nástroj, který bude podporovat členské státy v tom, aby dále monitorovaly a rozvíjely validaci ve svých zemích.

Aktualizace Inventáře z roku 2014 se zaměřuje na poskytnutí přehledu o stavu v 33 evropských zemích¹, monitoruje vývoj v této oblasti, poskytuje příklady dobré praxe a tematickou analýzu klíčových problémů vztahujících se k navržení a zavedení validačních iniciativ. Inventář poskytuje unikátní záznam o tom, jak je validace v Evropě používána na národní, regionální a místní úrovni. Je založen na práci velké sítě národních expertů, na rozsáhlém přehledu dokumentů a na rozhovorech s klíčovými zainteresovanými stranami. Dokumentace obsažená v Inventáři je tzv. *tvrdá dokumentace* – např. zákony nebo kvantitativní údaje shromážděné na mezinárodní, národní, regionální nebo projektové úrovni – i názory zainteresovaných stran a expertů o stavu validace v zúčastněných zemích.

Inventář prošel důkladnými kontrolami zajišťování kvality prováděnými externími experty a členy poradní skupiny pro Evropský rámec kvalifikací (*European Qualifications Framework Advisory Group* – EQF AG). Za výstupy z projektu však odpovídají výhradně autoři. Výstupy Inventáře 2014 jsou:

- Syntetická zpráva;
- 36 zpráv jednotlivých zemí – složených ze dvou částí popisujících situaci v roce 2010 a 2014². V tomto shrnutí je brána každá země jako celek;
- 2 případové studie poskytují příklady validace *v praxi*;
- 8 tematických zpráv³.

Politický kontext

Nejdůležitější změnou od poslední verze Inventáře (2010) bylo přijetí *doporučení Rady o uznávání neformálního a informálního učení* v prosinci 2012. Doporučení vyzývá členské státy k tomu, aby nejpozději do roku 2018 zavedly opatření umožňující jednotlivcům, aby si mohli nechat validovat své znalosti, dovednosti a kompetence získané prostřednictvím neformálního a informálního učení a byli schopni získat plnou kvalifikaci, popř. částečnou kvalifikaci na základě zkušeností z neformálního a informálního učení⁴. Tím poskytuje obnovený stimul pro validaci v Evropě. Doporučení

žádá Komisi, aby podporovala členské státy a zainteresované strany včetně pravidelné revize Inventáře ve spolupráci s členskými státy.

Současný stav

Jsou širší národní postupy validace v souladu s cíli doporučení Rady? – Některá významná fakta

Tato část odráží situaci týkající se tří faktorů důležitých pro úspěšnost systémů validace a spojených s tématy, která obsahují *Evropské směrnice pro validaci výsledků neformálního a informálního učení*: existence validačních strategií a právních rámců pro validaci, zapojení zainteresovaných stran do validace a metody používané při validaci. To je následováno přehledem pokroku v klíčových principech v opatřeních pro validaci, jak je naznačeno v doporučení Rady z roku 2012.

Fakta shromážděná jako součást aktualizace prováděné zeměmi v roce 2014 ukazují, že od roku 2010 existuje trend k vytváření národních validačních strategií, avšak většina zemí potřebuje dále rozvíjet svá praktická validační opatření. Rozdělování odpovědnosti ve vztahu k validaci je ve většině zemí jasné a zapojení zainteresovaných stran se v posledních čtyřech letech zvýšilo, částečně v důsledku práce na národních strategiích a politice. Také širší dialog mezi formálním a neformálním/informálním vzděláváním v oblasti metod hodnocení může být prospěšný pro systémy vzdělávání a přípravy v Evropě. Je třeba poznamenat, že nejčastěji používané metody validace ve vzdělávacím systému se liší od metod, které jsou nejčastěji používány pro validaci na trhu práce.

Národní (popř. regionální) strategie pro validaci

Zavedena jednotná strategie	Strategie bez některých prvků
FI, FR, ES	CZ, DK, EE, IT, IS, LU, LV, NO, NL, PL, RO
Strategie se vytváří	Žádná strategie
AT, BE-Flandry, CH, CY, DE, EL, LI, LT, MT, PT, SI, SK, TR	BE-Valonsko, BG, HR, HU, IE, SE, UK-Anglie & Severní Irsko, UK-Skotsko, UK-Wales

Mají země zavedeny validační strategie a právní rámce?

Od vytvoření Inventáře z roku 2010 byl učiněn pokrok v zavádění národní validační politiky nebo strategií na podporu validační teorie a praxe.

Mít strategii nutně neznamená, že je uzákoněna. Zavedená jednotná národní strategie však může pomoci nasměrovat úsilí a zvýšit jasnost pro uživatele a odpovědnost za učiněný pokrok.

Většina evropských zemí má více právních rámců zahrnujících validaci. To ukazuje, že validace proniká do různých sektorů vzdělávání.

Existence právních rámců pro validaci

Jeden právní rámec pro validaci	Více rámců v různých sektorech
FR, MT, TR	AT, BE (Flandry & Valonsko), BG, CH, CZ, DK, FI, ES, EE, DE, IT, LT, LV, LU, NL, NO, PL, SE, SI
Právní rámec pro jiné iniciativy zahrnuje i validaci	Žádný rámec pro validaci
IS (VD), IE, HU (VŠ, VD), PT (VŠ a ne VŠ), RO, SK	CY, EL, HR, LI, UK (Anglie & Severní Irsko, Wales, Skotsko)

Systémy bez validačních zákonů mohou pohotověji reagovat na změny. Právní rámec má však výhody pro uživatele. Např. právní zabezpečení týkající se oprávnění a odpovědnosti a jistoty, pokud jde o postupy, žádosti, proporce kreditů, které mohou být vyžadovány prostřednictvím validace.

Zvyšuje se zapojování zainteresovaných stran do validace?

Míra zapojování sociálních partnerů a zainteresovaných stran ze soukromého sektoru, organizací dobrovolnického sektoru a úřadů práce se zvyšuje v důsledku nedávné činnosti v navrhování nové legislativy a strategií – viz výše. Z většiny zemí zahrnutých v Inventáři 2014 národní experti hlásí, že existuje jasné přidělování odpovědností vzhledem k validaci, což je pozitivní rys.

Jaké metody jsou při validaci nejčastěji používány?

Tradiční hodnocení je často používáno k validaci výsledků neformálního a informálního učení, protože mnohé postupy a iniciativy pro validaci patří k formálnímu systému vzdělávání a/nebo směřují k udělení kvalifikace ve formálním vzdělávání či profesní přípravě. V procesu validace jsou však metody často kombinovány tak, aby se zvýšila spolehlivost a důkladnost hodnocení. Portfolia jsou zdaleka nejčastější akceptovanou metodikou v dokumentaci, následována deklarativními metodami a simulacemi/důkazy převzatými z práce. Jde-li však o hodnocení a uznávání, stávají se testy a zkoušky nejakceptovanější metodou, což může znevýhodňovat méně favorizované skupiny žáků.

V soukromém sektoru jsou „klasickými“ metodami validace vysvědčení, kvalifikace, používání referencí a životopisů (k osvědčení kompetencí), pohovory a rozhovory (k demonstrování toho, že určité znalosti, dovednosti a kompetence byly získány a prezentovány věrohodným líčením, které spojuje získané dovednosti a kompetence se specifickými pracovními místy nebo s další kariérou). Validační praktiky jsou však

jen málo strukturovány nebo rozvíjeny ve významném množství soukromých společností.

Metody, které jsou nejméně často používány na trhu práce (hodnocení/zkoušky), jsou nejčastěji používány ve veřejných validačních iniciativách, které vedou k udělení kvalifikace. Zda je to proto, že se oba systémy doplňují, nebo proto, že existuje nesoulad mezi odvětvími, je otázkou pro další výzkum.

Jaký pokrok byl učiněn v klíčových principech uspořádání pro validaci?

Informace, poradenství a orientace v oblasti benefitů, příležitostí a postupů

Poskytování informací, poradenství a orientace (*information, advice and guidance* – IAG) o benefitech, příležitostech a postupech validace je důležitým opatřením pro zajištění úspěchu validace. Národní experti podávají zprávy o rozsahu, v jakém je tato služba k dispozici jednotlivcům a organizacím, a o tom, do jaké míry jsou odborníci z oblasti poradenství a orientace seznámeni s validací. Přibližně třetina zemí uvedla, že většina poradců ví o validaci, což je podstatné zlepšení oproti situaci v roce 2010. V 19 zemích však bylo povědomí o validaci střední nebo nízké. V této oblasti (i ve spojení mezi validací a NQF, v zaměření na znevýhodněné skupiny a v používání transparentních nástrojů) byl počet zemí, které neposkytly žádná data, relativně vysoký ve srovnání s jinými oblastmi.

Orientace a poradenství jsou snadno přístupné

Orientace a poradenství jsou rovněž nezbytné v průběhu celého procesu validace k tomu, aby se lidem poskytla podpora při každém kroku. V této oblasti nedošlo ve srovnání s rokem 2010 k významnému zlepšení. V 19 zemích byly informace a poradenství k dispozici pro všechny aspekty validace a byly financovány z veřejných prostředků, stejně jako v roce 2010. V 9 zemích byly z veřejných prostředků financovány jen některé aspekty validace, zatímco ve 4 zemích nebylo z veřejných prostředků financováno žádné poradenství.

Vztah k NRK a soulad s EQF

Zprávy z 19 zemí dokumentovaly, že výsledky neformálního a informálního učení mohou být použity k získání kvalifikace z NRK a/nebo mohou poskytnout přístup do formálního vzdělávání zahrnutého v NRK. Tato spojení mohou být v jednotlivých zemích ustavena víceméně systematickým způsobem. V některých zemích je lze aplikovat jen u některých kvalifikací – to znamená, že je tu větší prostor pro vytváření spojení mezi NRK a validací. V menším počtu zemí je toto spojení více rozvinuto. Ve všech 17 zemích, v nichž toto spojení ještě nebylo ustaveno, se o tom diskutuje. Některé z nich dosud nemají funkční NRK.

Soulad s dohodnutými standardy ekvivalentními se standardy kvalifikací získaných ve formálním vzdělávání

Zprávy 20 zemí uvádějí, že alespoň v některých sektorech jsou kvalifikace a částečné kvalifikace získané validací v souladu s dohodnutými standardy, které jsou stejné nebo ekvivalentní těm získaným ve formálním vzdělávání. To znamená, že kvalifikace udílené prostřednictvím validace mohou být identické s těmi získanými ve formálním vzdělávání nebo to mohou být odlišné kvalifikace s ekvivalentním standardem – alespoň v některých sektorech. Takže v těchto 20 zemích mohou být v některých sektorech kvalifikace získané validací stále odlišné a nemít stejný standard jako kvalifikace získané formálním vzděláváním. Striktnější interpretace principu *doporučení Rady o ekvivalenci standardů*, který by mohl být použit v budoucnu k měření pokroku, znamená, že má-li být země zařazena mezi země s dobrou úrovní rozvoje, měla by mít ekvivalenci jako normu ve všech sektorech vzdělávání.

13 zemí uvedlo, že ekvivalence bylo dosaženo buď v případě kvalifikací, nebo částečných kvalifikací (ne však obou) v některých sektorech. Dvě země hlásily, že kvalifikace či částečné kvalifikace se stejným nebo ekvivalentním standardem jako mají kvalifikace získané ve formálním vzdělávání nelze validací dosáhnout. Dvě zprávy zaznamenaly dobrý stupeň pokroku ve srovnání s rokem 2010.

Transparentní opatření k zajišťování kvality (quality assurance – QA) v souladu s existujícími rámci zajišťování kvality k podpoře spolehlivého, validního a důvěryhodného hodnocení

15 zemí uvádí, že mají opatření QA v souladu s existujícími rámci QA k podpoře spolehlivého, validního a důvěryhodného hodnocení. Mohou to být specifické rámce pro validaci či rámec pro sektor vzdělávání, který zahrnuje i validaci. 13 dalších zemí uvedlo, že používají rámec QA, který nesplňuje jednu z výše uvedených podmínek, a 8 zemí nemá žádný rámec QA.

Opatření pro rozvoj odborných kompetencí personálu ve všech sektorech

Rozvoj odborných kompetencí personálu je oblastí, která vyžaduje ve většině zemí značné úsilí. Jen sedm zemí uvádí, že mají specifikované požadavky pro rozvoj těchto kompetencí u personálu zapojeného ve validaci. Ve dvou zemích není rozvoj odborných kompetencí požadavkem, nýbrž individuálním právem osob zapojených do validace. Ve 26 zemích není rozvoj právem nebo zde pro něj nejsou žádná opatření. V této oblasti byl od roku 2010 učiněn jen malý pokrok.

Synergie mezi validací a systémy kreditů

27 zemí (značné zvýšení ve srovnání s rokem 2010) uvedlo, že rozvíjejí spojení mezi systémy validace a

kreditů (např. získávání kreditů pro kvalifikaci je možné prostřednictvím validace) ve všech nebo v některých sektorech. To ukazuje na dobrý pokrok ve vztahu k roku 2010. Maximální hranice pro počet kreditů, které lze získat validací, je v některých zemích a sektorech stanovena buď centrálně, nebo jednotlivými institucemi. Pět zemí uvedlo, že o těchto spojeních diskutuje, a čtyři, že o tomto spojení diskusi nevedou.

Znevýhodněné skupiny by měly mít prospěch z validace

Od roku 2010 došlo sice k určitému pokroku v této oblasti, přesto však jen v 8 zemích mají znevýhodněné skupiny prioritu v národních/regionálních strategiích nebo politice ve validaci. Ve 12 zemích byly hlášeny specifické projekty nebo iniciativy se zvláštním zaměřením na znevýhodněné skupiny, zatímco v dalších 20 zemích nebylo uvedeno žádné specifické zaměření.

Nezaměstnaní jednotlivci mají příležitost podstoupit audit kompetencí (skills audit)

Ve vztahu k možnostem projít kompletním *auditem kompetencí* je podle expertů jednotlivých zemí třeba větší pokrok. Žádná ze zemí neuvadla, že existuje právo podstoupit *audit kompetencí* v prvních 6 měsících nezaměstnanosti. V 17 zemích možnost podstoupit audit existuje, avšak pouze po 6 měsících nebo v časovém rámci, který není specifikován. V 19 zemích není systém auditu kompetencí zaveden. V roce 2010 nebyly o této otázce shromažďovány žádné informace.

Podporování nástrojů transparentnosti v EU

Informace poskytnuté národními experty nabádají, že je třeba vyvinout větší úsilí při propagování nástrojů transparentnosti v EU. Do jaké míry zaměstnavatelé a vzdělávací instituce akceptují *Europass* a *Youthpass* jako nástroje dokumentující výsledky neformálního a informálního učení ukazuje tabulka. Tyto nástroje jsou více akceptovány oběma zainteresovanými stranami jen v menšině zemí. Počet zemí, v nichž jsou oba nástroje jen málo akceptovány, je vysoký. V roce 2010 nebyly o této otázce shromažďovány žádné informace.

	Dobrý vývoj	Zvýšit úsilí	Nutnost akce	Žádné informace
Europass	7	10	13	6
Youthpass	3	8	17	8

Zvyšuje se používání validace?

Jaký je výsledek předchozího vývoje v politice a praxi pokud jde o používání validace? V míře, do níž to dovolují pozorovat dostupná data, došlo k mírnému zvýšení v používání validace spojené s formálními kvalifikacemi, i když škála zvýšení nemůže být systematicky měřena vzhledem k omezeným údajům. V 16 zprávách se uvádí zvýšení počtu žádostí o validaci, v pěti zprávách se píše, že zůstal stejný, ve třech byly protichůdné trendy v jednotlivých sektorech nebo druzích validace, žádná země však neuvadla pokles v počtu žádostí.

V některých zemích se dá očekávat stabilita používání, vzhledem k tomu, že mají vyspělé systémy (např. ve Francii, Nizozemsku nebo v Dánsku).

Trendy v počtech žádostí o validační iniciativy spojené s formálními kvalifikacemi

Zvýšení	Beze změny
BE-Valonsko, BG, CH, CY, CZ, EE, EL, ES, FI, IS, IT (některé regiony), LU, LV, RO, SK, TR	DK, FR, LI, NL, SI
Protikladné trendy	Pokles
NO, BE-Flandry, DE	Žádná země

Inventář také odhalil důkazy o vysoké míře používání validace v podnicích a pro nezaměstnané prostřednictvím auditu kompetencí. Mezery v systémech shromažďování dat na národní úrovni však velmi ztěžují hledání podkladů týkajících se přístupu k validaci.

Úkoly do budoucna

Zprávy o Inventáři ukazují na úkoly, na které je třeba se zaměřit:

- **Přístup, povědomí a společenské uznání.** Ve většině zemí existuje jen malé povědomí o potenciální hodnotě systému validace zvláště ve veřejnosti a nedostatek chápání jejího významu žáky – což zdůrazňuje potřebu většího množství informací, poradenství a orientace (IAG) – a personálem v institucích formálního vzdělávání. Některé země potřebují pracovat na přístupu k auditu kompetencí v souladu s *doporučením Rady o validaci*, i na zvýšení sběru dat o přístupu – viz též poslední bod *shromažďování dat*. Pokud jde o uznávání, je důležité zajistit, aby výsledky validace byly uznávány vzdělávacími systémy, trhem práce a společností. Doporučení Rady z roku 2012 tak konstatuje, že validační opatření by měla umožňovat jednotlivcům získávat úplné nebo částečné kvalifikace a že standardy by měly být stejné nebo ekvivalentní s formálními kvalifikacemi. Inventář dokumentuje, jak v některých zemích uchazeči o validaci získávají stejné kvalifikace jako účastníci programů formálního vzdělávání a profesní přípravy, v některých případech po stejném hodnocení a v některých případech po hodnocení specifickém pro danou validaci. Avšak v jiných zemích se druhy kvalifikací udílených validací liší od těch, které jsou udíleny úřady pro vzdělávání a profesní přípravu. To může mít za následek vnímání kvalifikací druhu „A“ a druhu „B“, i když standardy mohou být sdíleny nebo reflektovat skutečnost, že standardy nejsou sdíleny.

- **Fragmentace:** Několik zemí má jednotné systémy. Většinu systémů tvoří soubor iniciativ, projektů a procedur. Jedním z aspektů toho je, že časté spoléhání na validaci při projektové práci má pozitivní aspekty při snižování vstupních nákladů a stimulování inovací. To však také vytváří problémy týkající se možnosti dalšího rozšiřování (skalability) a možnosti přijmout dlouho-

dobé a holistické chápání validace. Zasazení tohoto chápání do práce založené na projektech je úkolem pro budoucnost.

- **Finanční udržitelnost:** Náklady a odpovídající míra byrokracie zahrnutá do validace jsou závažnými překážkami. Země učinily malý pokrok v diskusi o udržitelnosti validačních opatření a o sdílení nákladů.

- **Koherece:** Zatímco postupy uznávání mohou být jednoduché, jsou také rozmanité a mohou přinášet různou praxi do jednotného systému, což je problém zejména pokud jde o zajišťování kvality. V tomto kontextu je koordinace diverzity do jednotného modelu, který je uznatelný veřejností, velkým problémem.

- **Profesionalizace personálu:** Hlavním úkolem jsou opatření týkající se rozvoje personálu, která se vztahují ke kompetencím personálu zapojeného do validace, zejména hodnotitelů (*Assessor*). Mandatorní požadavky, pokud jde o praxi, jsou obecnější, několik zemí však stanovilo požadavky týkající se profesní přípravy a nevyžadují specifické kvalifikace. Hodnotitel kvalifikací by měl být relevantní nejen pro validační odborníky z praxe, ale i pro ty z formálního vzdělávání.

- **Shromažďování dat:** Mezery v systémech shromažďování dat na národní úrovni významně ztěžují přístup k validaci, a jejich odstranění by mělo být prioritním úkolem pro budoucnost. Neexistuje zde žádná systematická zpětná vazba, která by ukázala výsledky validace pro vzdělávání a trh práce. Pak není možné předvést vzdělávacím institucím, že poskytování alternativní cesty k přístupu ke vzdělávání a postupu v něm má pozitivní výsledek v analýze nákladů a užítku.

AK

¹ 28 členských států EU, země Evropského sdružení volného obchodu – ESVO (Island, Lichtenštejnsko, Norsko a Švýcarsko) a Turecko.

² Belgie podala dvě zprávy a Spojené království tři.

³ *Audity kvalifikací ve veřejném sektoru, hodnocení kompetencí, předčasné opouštění školy, orientace a poradenství, zvyšování povědomí, víceúrovňové řízení, metody validace a témata výzkumu.*

⁴ [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012H1222\(01\)&rid=2](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012H1222(01)&rid=2)

Pramen:

European Commission; Cedefop; ICF International (2014). *European inventory on validation of non-formal and informal learning 2014. Executive summary.*

<https://cumulus.cedefop.europa.eu/files/vetelibl/2014/87250.pdf>